

Predstavljanje istraživanja: Kako rad u Hrvatskoj učiniti isplativim?

**Autori: Predrag Bejaković, Ivica Urban,
Slavko Bezeredi i Ana Matejina**

Institut za javne financije, Zagreb
6. prosinca 2011.

uz potporu

Institut za
javne financije
INSTITUTE OF PUBLIC FINANCE

**FRIEDRICH
EBERT**
STIFTUNG

Sadržaj projekta i izlaganja

1. Uvod
2. Teorijski okvir
3. Socijalna skrb i zaštita za vrijeme nezaposlenosti
4. Mjerenje isplativosti rada u Hrvatskoj
5. Mjere za poboljšanje isplativosti rada u svijetu
6. Razvijenost i dostupnost predškolskog odgoja
7. Zaključci i preporuke

[Cilj projekta i izlaganja]

- Razmatra se ponuda rada kroz dva segmenta:
- Prvo, pružiti pregled nekih **ključnih reformi** u nacionalnim sustavima socijalne zaštite i programa tržišta rada usmjerenih na uključivanje u svijet rada skupina koje ostvaruju manje dohotke i nisu previše zainteresirane za zapošljavanje.
- Drugo područje zanimanja je izgradnja odrednica i **uklanjanje zapreka** koje susreću slabije plaćene osobe kada trebaju uskladiti svoje kućne obveze i rad izvan kuće.

Općenito o pojavi (I)

- Programi *isplativosti rada* u najvećoj su mjeri usmjereni na pospješivanje financijskih poticaja koji se ostvaruju iz rada u odnosu na materijalna prava iz sustava socijalne skrbi i zapošljavanja.
- Sustavi poreza i naknada u socijalnoj skrbi i za vrijeme nezaposlenosti stvaraju **negativan utjecaj** na ponašanje i zaposlenih osoba i poduzeća

[Općenito o pojavi (II)]

- Sa stanovišta korisnika prava u socijalnoj skrbi i primatelja novčane naknade za vrijeme nezaposlenosti, socijalni transferi u novcu mogu stvoriti **negativne poticaje** za rad: ako se prekine ostvarivanje pojedinih novčanih prava kada se osobe ponovno zaposle, to može uvjetovati demotiviranje za zapošljavanje i dulji rad.

[Da bi se rad isplatio...]

- Više zemalja je provelo **financijske poticaje** kojima se pospješuju mogućnosti zapošljavanja za marginalne skupine na tržištu rada.
- Tako se povećava dohodak od rada i pospješuju poticaji za rad osobama koje ostvaruju samo dohodak iz transfera.
- Važnu ulogu ima i porezni sustav – porezne osnovice, izuzeća i olakšice, te posebice granične porezne stope.

[Ne smiju se zanemariti niti popratni nefinancijski učinci...]

...kao što su smanjivanje socijalne isključenosti, pospješivanje sposobnosti odgoja djece te samoosnaživanje i povećanje odgovornosti sudionika.

Najbolja zaštita od siromaštva i socijalne isključenosti su **rad i zapošljavanje**.

Sve navedeno može pomoći prekidanju njihove *ovisnosti* od sustava socijalne skrbi, kao i smanjivanju opasnosti da se ta ovisnost prenese na njihovu djecu.

[Razvoj modela]

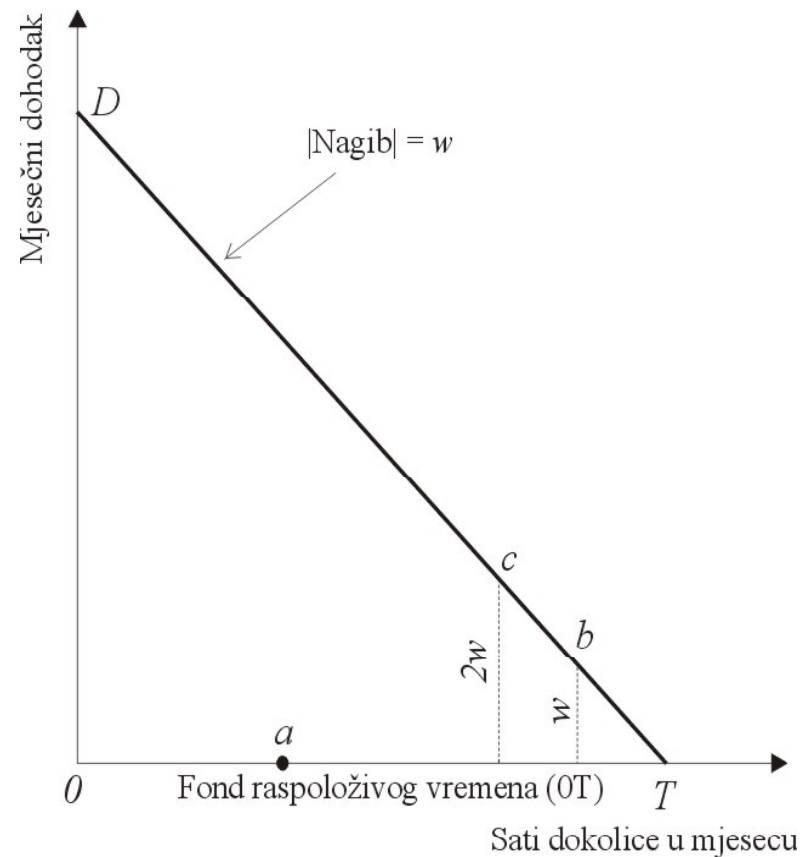
U projektu se odgovarajuća pozornost posvećuje izračunu glavnog pokazatelja «isplativosti rada» za Hrvatsku: *graničnoj efektivnoj poreznoj stopi* koja izražava koji dio dodatne zarade osoba gubi zbog toga što su se povećali (smanjili) porezi ili smanjile (povećale) naknade.

To se računa za šest osnovnih tipova obitelji. Izlažu se i neki drugi tipovi koji također mogu biti zanimljivi.

Nastoji se utvrditi učinkovitost mjera za poticanje radnog aktiviranja i zapošljavanja.

[Malo teorije: broj sati dokolice i rada (I)]

- Pretpostavljamo da je sve vrijeme koje nije potrošeno u dokolici provedeno u radu na tržištu.
- Stoga svaka točka na vodoravnoj osi istodobno pokazuje sate dokolice i sate rada.
- U točki a , udaljenost Oa prikazuje sate provedene u dokolici, a razlika između tog vremena i fonda raspoloživog vremena, odnosno udaljenost aT , daje vrijeme provedeno na poslu.

[Malo teorije: broj sati dokolice i rada (II)]

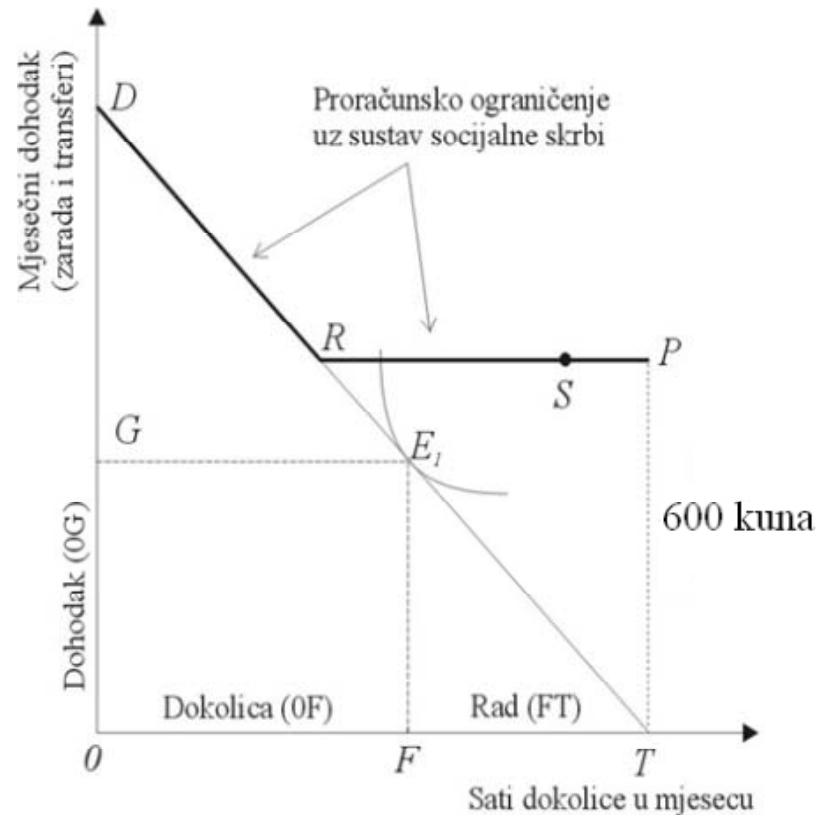
- Nastavljajući računanje dohotka koji nastaje uz svaki broj sati rada, izlučuju se sve kombinacije dokolice i dohotka koje su na raspolaganju, a prikazane su dužinom TD , čiji je nagib jednak apsolutnoj vrijednosti satnice.
- TD odgovara *proračunskom ograničenju*.

[Malo teorije: broj sati dokolice i rada (III)]

- Za utvrđivanje izbora uzduž TD , potrebne su spoznaje o sklonostima pojedinca.
- Pretpostavimo da mjerodavna tijela sustava socijalne skrbi zakluče da osoba ima pravo na primanje novčane naknade, *pomoći za uzdržavanje*, u iznosu od **600 kuna** na mjesec. Zakon zahtijeva da se za svaku kunu koju zaradi na tržištu, iznos pomoći za uzdržavanje smanji za jednu kunu. Kako je uvođenje programa promijenilo proračunsko ograničenje?

[Malo teorije: broj sati dokolice i rada (IV)]

Jedna je mogućnost da osoba ostvaruje pravo na naknadu za uzdržavanje u točki P u kojoj je nula sati rada i naknada od 600 kuna iz sustava socijalne skrbi. Sada pretpostavimo da osoba radi jedan sat. Na grafikonu to odgovara pomaku za jedan sat ulijevo od P , u točki S .

[Malo teorije: broj sati dokolice i rada (V)]

Kada osoba radi jedan sat, od svog poslodavca ostvaruje primanja od w kuna, ali je istodobno za isti iznos smanjen njezin dohodak iz sustava socijalne skrbi.

Sati rada uopće se nisu povećali njezin dohodak, te je u ukupnom iznosu ostao **600 kuna**. To je prikazano točkom S , u kojoj jedan sat rada odgovara ukupnim primanjima od **600 kuna**. Zapravo, tržišna zarada je oporezivana po stopi od 100 posto.

U točki R osoba radi PR sati, ostvaruje tržišnu zaradu od **600 kuna**, a naknada za uzdržavanje iščezava. Ako radi više od PR sati, svaki dodatni sat rada povećava njezin dohodak za w kuna.

Racionalna osoba sigurno ne bi radila između nule i PR sati.

Mjerenje financijskog učinka zapošljavanja

- Razlikovat ćemo nekoliko *tranzicija* ili prijelaza iz stanja *A* u stanje *B*:
 - a) Prelazak iz neaktivnosti u zaposlenost
 - b) Prelazak iz nezaposlenosti u zaposlenost
 - c) Povećanje radnog napora kroz povećanje sati rada ili odabira posla s većom nadnicom

Socijalna skrb i zaštita za vrijeme nezaposlenosti (I)

Kod razmatranja učinkovitosti socijalne skrbi i politika na tržištu rada javlja se pitanje u kojoj mjeri izdašne naknade koje primaju siromašni i nezaposleni imaju negativan utjecaj:

- a) na traženje zaposlenja i spremnost na zaposlenje, kao i
- b) na prostornu i profesionalnu mobilnost.

[Socijalna skrb i zaštita za vrijeme nezaposlenosti (II)]

U sustavu socijalne skrbi postoji više oblika prava i naknada, a najvažniji su *novčani* i *nenovčani oblik* (pomoć u naturi i uslugama).

Postoji *opća socijalna pomoć*, koja se dodjeljuje onima koji ne mogu pokriti osnovne životne potrebe (pomoć za pokriće troškova prehrane, stanovanja, grijanja i drugo), i

pomoć u specifičnim okolnostima, koja služi za zadovoljavanje posebnih potreba određenih skupina (kao što su pomoć za bolesne, radno nesposobne, buduće majke ili majke s djecom s posebnim potrebama).

[Socijalna skrb i zaštita za vrijeme nezaposlenosti (III)]

Dva oblika pomoći:

- zaštita za vrijeme nezaposlenosti i
- pomoć siromašnim nezaposlenim stanovnicima.

Naknade za vrijeme nezaposlenosti se isplaćuju određeno vrijeme u početku nezaposlenosti u skladu s načelima osiguranja od nezaposlenosti.

Postoje četiri aspekta novčanih naknada za vrijeme nezaposlenosti koji mogu utjecati na nezaposlene. To su *dostupnost* naknade, *izdašnost* (visina) naknade, *trajanje* naknade i *napori vlasti* na sprječavanju lijenosti.

[Socijalna skrb i zaštita za vrijeme nezaposlenosti (IV)]

- Dok se naknada za vrijeme nezaposlenosti uglavnom odobrava u skladu s prethodnim radom i razdobljem osiguranja, većina prava u socijalnoj skrbi ostvaruje se u skladu s načelom provjere resursa (*means-test*), odnosno dohodovnog i/ili imovinskog stanja.

[Iskustva odabranih zemalja (I)]

U EU postoje značajne razlike u socijalnoj politici, a vezane su uz iznos i trajanje prava koja ostvaruju nezaposleni i siromašni:

- *Univerzalni* (ili skandinavski) tip koji provodi opsežnu aktivnu politiku zapošljavanja pa imaju i niže stope nezaposlenosti (oko 4%).
- *Konzervativni* (ili korporatistički) tip u kojemu je težište na očuvanju postojeće društvene strukture kao što je u Austriji, Belgiji, Francuskoj, Njemačkoj i Luksemburgu (stope nezaposlenosti od 6 do 9%).

Iskustva odabranih zemalja (II)

- *Južnjački* (ili mediteranski) tip obuhvaća Grčku, Italiji, Portugal i Španjolsku, koje imaju visoke stope nezaposlenosti (i preko 10%) i razmjerno nerazvijene sustave materijalne pomoći za vrijeme nezaposlenosti i novčanih naknada u socijalnoj skrbi.
- *Neoliberalni* tip čine Velika Britanija i Irska u kojima je naglasak na učinkovitosti tržišta i restriktivnoj politici pomoći, a bilježe niže stope nezaposlenosti (ispod 5%).

Iskustva odabranih zemalja (III)

- Osiguranje za vrijeme nezaposlenosti je obvezno u svim promatranim zemljama osim u Danskoj i Švedskoj, ali su u te dvije zemlje u osiguranje uključeni i samozaposleni.
- U skandinavskom tipu naknade za vrijeme nezaposlenosti se ostvaruju nakon osiguranja u trajanju od godine dana, naknade su prilično visoke (75% prethodne plaće primatelja u Švedskoj i 90% u Danskoj) i razmjerno je dugo trajanje naknade.

Iskustva odabranih zemalja (IV)

- **Korporatistička skupina** zemalja ima nešto nižu razinu naknada za nezaposlenost (za osobe s većim bruto dohotkom u Francuskoj oko 57% i u Njemačkoj 60% prethodne plaće).
- **Mediterranske zemlje** obilježava usitnjenost i neujednačenost prava, odnosno uvelike nejednak položaj pojedinih korisnika s obzirom na uvjete prethodnog rada i osiguranja, iznosa naknade i pomoći te njihovo trajanje. To je uzrokovano gotovo nepostojanjem nacionalnog sustava novčane socijalne pomoći.

Iskustva odabranih zemalja (V)

- U većini zemalja, osim u Velikoj Britaniji, visina naknade za vrijeme nezaposlenosti ovisi o prethodnom dohotku iz rada korisnika.
- U svim odabranim zemljama osim u Britaniji, nezaposlena osoba ima pravo na novčanu naknadu u trajanju **od godine i više dana**, dok to pravo u Britaniji traje najviše šest mjeseci (osim za obitelji s vrlo niskim dohotkom u kojima nezaposlena osoba može ostvariti novčanu pomoć ovisno o materijalnom stanju obitelji).

Iskustva odabranih zemalja (VI)

- U Danskoj, Francuskoj i Velikoj Britaniji osobe koje nemaju pravo na novčanu naknadu za vrijeme nezaposlenosti mogu ostvariti pravo na socijalnu pomoć, dok u Španjolskoj ne postoji takav sustav.
- Samo u Francuskoj nezaposleni kojima je istekla novčana naknada mogu dobiti pomoć za vrijeme nezaposlenosti.
- U Španjolskoj neke starije osobe i one s djecom mogu ostvariti pomoć za vrijeme nezaposlenosti, ali je broj korisnika vrlo mali.
- U Danskoj, Francuskoj i Velikoj Britaniji za nezaposlene osobe ili one s malim dohotkom postoji i pomoć za pokrivanje troškova stanovanja.

Oporezivanje naknada i pomoći

Velike razlike među promatranim zemljama:

- u Austriji, Belgiji, Češkoj, Francuskoj, Grčkoj, Portugalu, Njemačkoj, Slovačkoj i Švedskoj naknade i pomoći su izuzete od oporezivanja, dok se u Danskoj, Nizozemskoj i Poljskoj na njih plaća porez.
- U Velikoj Britaniji i Irskoj porez se plaća na naknade za vrijeme nezaposlenosti, ali se ne plaća na većinu ostalih naknada i pomoći.
- U Italiji sve su naknade podložne oporezivanju, ali kod plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje izuzet je iznos naknada do 80% prethodnog dohotka iz rada.
- Danska i Velika Britanija težište stavljaju na oporezivanje dohotka pojedinca, dok Francuska i Španjolska više važnosti pridaju oporezivanju dohotka cijele obitelji.

[Socijalne naknade, porezi i doprinosi u Hrvatskoj (I)]

- Naknada za nezaposlenost
 - Nezaposlena osoba ostvaruje pravo na novčanu naknadu.
 - Trajanje naknade - ovisi o ukupnom vremenu provedenom na radu: od 3 mjeseca za 9-24 mjeseca do 15 mjeseci za više od 25 godina.
 - Osnovica za utvrđivanje visine novčane naknade = prosjek obračunate plaće ostvaren u tromjesečnom razdoblju koje je prethodilo prestanku radnog odnosa *minus* doprinosi za obvezna osiguranja.
 - Novčana naknada za prvih 90 dana korištenja iznosi 70%, a za preostalo vrijeme korištenja 35% osnove.

[Socijalne naknade, porezi i doprinosi u Hrvatskoj (II)]

- Najviši iznos naknade:
 - a) za prvih 90 dana korištenja = 70% prosječne neto plaće u RH prethodne godine (3.740 kuna)
 - b) za preostalo vrijeme korištenja = 35% prosječne neto plaće u RH prethodne godine (1.870 kuna)
- Najniži iznos novčane naknade = 50% minimalne plaće *minus* doprinosi za obvezna osiguranja (1.125 kuna).

[Socijalne naknade, porezi i doprinosi u Hrvatskoj (III)]

- Pomoć za uzdržavanje
 - Pravo na pomoć ima osoba ili obitelj čiji su prihodi manji od *sredstava za uzdržavanje*
 - Osnovica pomoći za uzdržavanje u 2011. godini iznosi 500 kuna.
 - *Sredstva za uzdržavanje* = osnovica x **faktor**, koji ovisi o tipu obitelji
 - **Ostvareni** iznos pomoći za uzdržavanje = sredstva za uzdržavanje *minus* prosječni mjesečni prihod (ostvaren u tri mjeseca koja prethode zahtjevu za ostvarivanje pomoći).

[Socijalne naknade, porezi i doprinosi u Hrvatskoj (IV)]

- Pomoć za podmirenje troškova stanovanja
- Pravo na pomoć ima osoba ili obitelj čiji su prihodi manji od *sredstava za uzdržavanje*.
- Obitelj ne smije koristiti stan koji je po svojim obilježjima „iznad obilježja potrebnih za zadovoljavanje osnovnih stambenih potreba obitelji“
- Maksimalni iznos pomoći koju obitelj može ostvariti = *50% sredstava za uzdržavanje*.

Socijalne naknade, porezi i doprinosi u Hrvatskoj (V)

- Doplatak za djecu
- 2011. **proračunska osnovica** = 3.326 kuna
- **dohodovni cenzus** = 50% x 3.326 kuna = 1.663 kuna
- Pravo ostvaruje obitelj ako:
 - mjesečni dohodak po članu kućanstva (MDČK)
< dohodovni cenzus
- U dohodak ne ulaze ostale socijalne naknade (naknada za nezaposlenost ulazi)

MDČK	Doplatak po djetetu
0 do 543	299
544 do 1.120	249
1.121 do 1.663	200

+ pronatalitetni dodatak za 3. i 4. dijete (500 kuna)

[Socijalne naknade, porezi i doprinosi u Hrvatskoj (VI)]

- Doprinosi za socijalna osiguranja:
 - Za mirovinsko osiguranje (20% bruto plaće - “iz plaće”).
 - Za zdravstveno osiguranje (15% bruto plaće - “na plaću”).
 - Poseban doprinos za zdravstveno osiguranje za prava u slučaju ozljede na radu i profesionalne bolesti (0,5% bruto plaće - “na plaću”).
 - Doprinos za osiguranje za slučaj nezaposlenosti (1,7% bruto plaće - “na plaću”).

[Socijalne naknade, porezi i doprinosi u Hrvatskoj (VII)]

- Porez na dohodak
- Osobni odbitak iznosi 1.800 kuna.
- Dodatni osobni odbitak ostvaruje se za djecu i odrasle uzdržavane članove obitelji.
- Osnovica se dijeli na tri dijela:
 - od 0 do 3,600 kuna x 12%
 - od 3,600 do 10,800 kuna x 25%
 - od 10,800 kuna na dalje x 40%
- Tako dobiveni umnošci zbrajaju se u poreznu obvezu i dodaje se prirez

[Primjer jedne obitelji]

- Mario i Ivana Novak imaju dvoje djece. Oboje su neaktivni, te primaju socijalne naknade:
 - pomoć za uzdržavanje
 - pomoć za podmirenje troškova stanovanja
 - doplatak za djecu

- 1. 1. 2012. Ivana Novak razmišlja o ponudi za zaposlenje u kojem može ostvariti mjesečnu bruto plaću od 3.000 kuna.
 - Pri tome uspoređuje dohodak koji bi cijela njena obitelj ostvarila tijekom sljedećih 12 mjeseci:
 - (a) ako se zaposli
 - (b) ako ostane neaktivna

[Primjer obitelji Novak]

	Ako I. N. ostane neaktivna	Ako se I. N. zaposli
1. Bruto plaća	0	36.000
2. Doprinosi iz plaće	0	7.200
3. Porez na dohodak	0	0
4. Neto plaća	0	28.800
5. Pomoć za uzdržavanje	20.400	2.700
6. Pomoć za podmir. trošk. stanovanja	10.200	2.550
7. Doplatak za djecu	7.184	5.987
8. Neto dohodak	37.784	40.037

Bruto dohodak → Neto dohodak

- Bruto dohodak obitelji
- = Bruto plaća obitelji
 - doprinosi iz plaće
 - porez na dohodak i prirez
- = Neto plaća obitelji
 - + naknada za nezaposlenost
 - + doplatak za djecu
 - + pomoć za uzdržavanje
 - + pomoć za podmirenje troškova stanovanja
- = Neto dohodak obitelji

[Granična efektivna porezna stopa (GEPS)]

$$GEPS = \frac{\Delta y_{bruto} - \Delta y_{neto}}{\Delta y_{bruto}} = \frac{\Delta t - \Delta b}{\Delta y_{bruto}}$$

Δy_{bruto} Promjena bruto dohotka

Δy_{neto} Promjena neto dohotka

Δt Promjena poreza i doprinosa

Δb Promjena naknada i pomoći

[Primjer izračuna GEPS-a]

$$GEPS_{sna} = \frac{\Delta y_{bruto} - \Delta y_{neto}}{\Delta y_{bruto}} = \frac{36.000 - 2.253}{36.000} = 94\%$$

$$GEPS_{sna} = \frac{\Delta t - \Delta b}{\Delta y_{bruto}} = \frac{7.200 - (-26.547)}{36.000} = 94\%$$

[Model poreza i naknada 2011.]

- Model promatra obitelj s jednom ili dvije odrasle osobe (član A i član B).
- “Član A” je osoba koja prolazi jednu od tranzicija na tržištu rada:
 - a) iz nezaposlenosti u zaposlenost,
 - b) iz neaktivnosti u zaposlenost.
- „Član B“ može biti zaposlen, nezaposlen ili neaktivan, ali ne mijenja svoje stanje.
- Razdoblje promatranja učinka tranzicije na obiteljski proračun je najmanje 1 mjesec
- Tranzicija nastupa 1. siječnja 2012.

[Ulazne varijable modela]

1. Broj odraslih članova obitelji: 1 ili 2
2. Broj uzdržavane djece: 0 do 4
3. Trajanje naknade za nezaposlenost člana A: 0 do 15 mjeseci
4. Bruto plaća člana B
5. Stopa prireza

Tipovi obitelji (Odrasli član A se zapošljava)

Tip	Naziv	Dohodak člana B	Djeca
1.	Samac	x	x
2.	Samohrani roditelj s 2 djece	x	2
3.	Par bez djece - član B ne radi	0	x
4.	Par s 2 djece - član B ne radi	0	2
5.	Par bez djece - član B već radi	2/3 PBP	0
6.	Par s 2 djece - član B već radi	2/3 PBP	2
7.	Par s 4 djece - član B ne radi	0	4
8.	Par s 4 djece - član B već radi	2/3 PBP	4

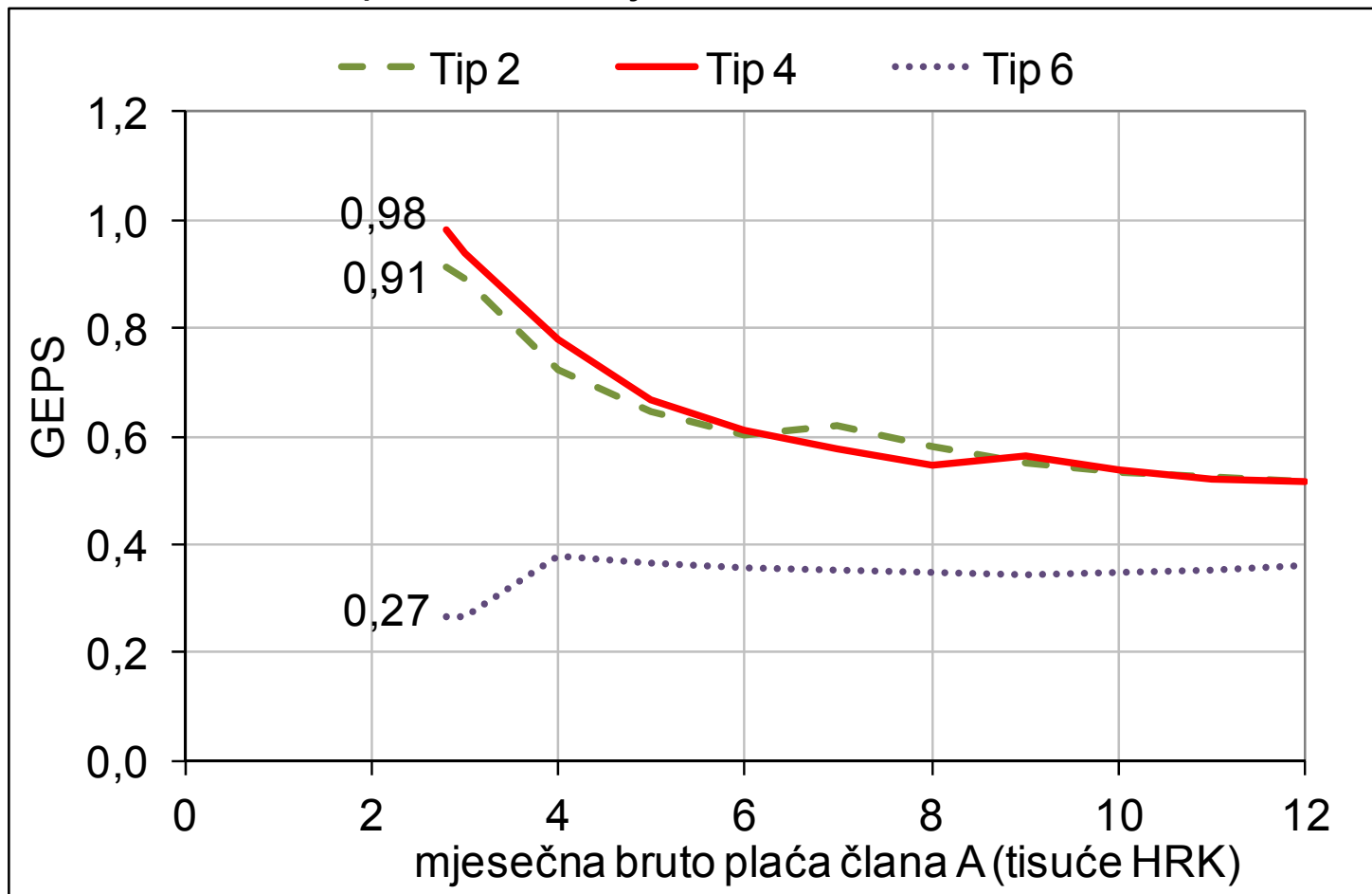
PBP = prosječna bruto plaća

GEPS: Tranzicija člana A iz neaktivnosti u zaposlenost s punim radnim vremenom

Tip 2. Samohrani roditelj s 2 djece

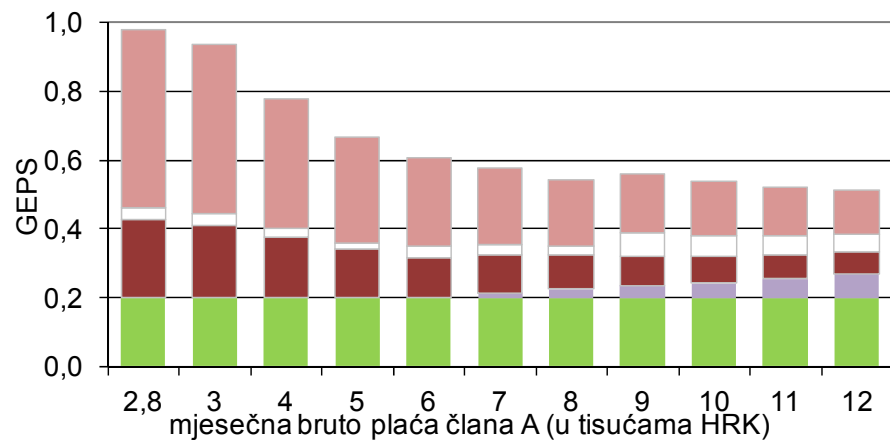
Tip 4. Par s 2 djece - član B ne radi

Tip 6. Par s 2 djece - član B radi

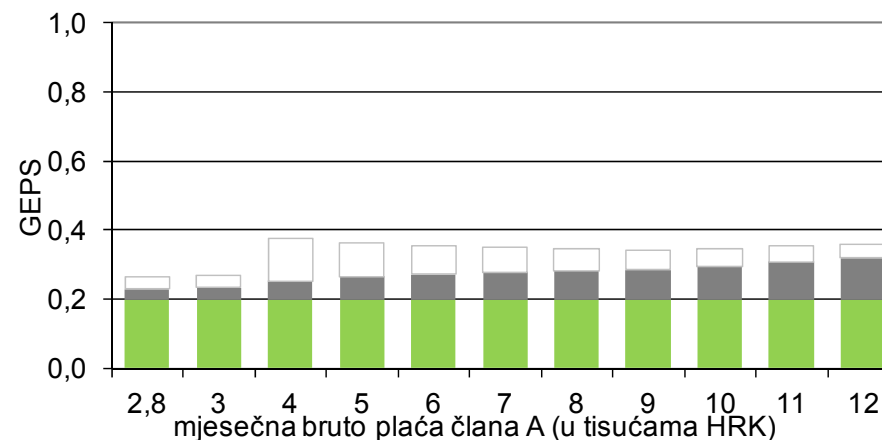

Dekompozicija GEPS-a: Tranzicija člana A iz neaktivnosti u zaposlenost s punim radnim vremenom

Tip 4. Par s 2 djece - član B ne radi

Tip 6. Par s 2 djece - član B radi

- Doprinosi iz plaće
- Pomoć za stanovanje
- Pomoć za uzdržavanje

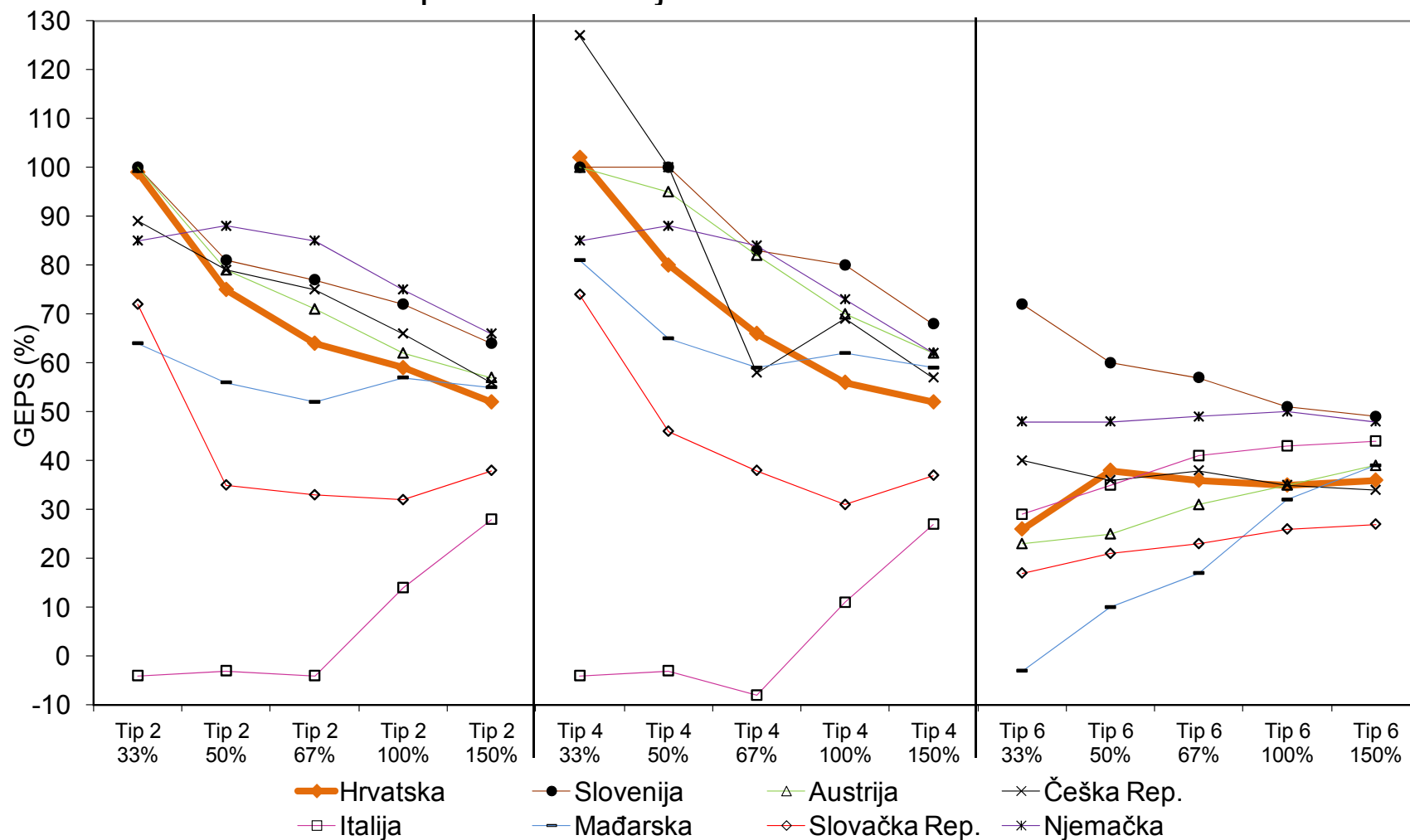
- Porez na dohodak
- Doplatak za djecu
- Naknada za nezaposlenost

Usporedba GEPS-a s ostalim zemljama

Tip 2. Samohrani roditelj s 2 djece

Tip 4. Par s 2 djece - član B ne radi

Tip 6. Par s 2 djece - član B radi

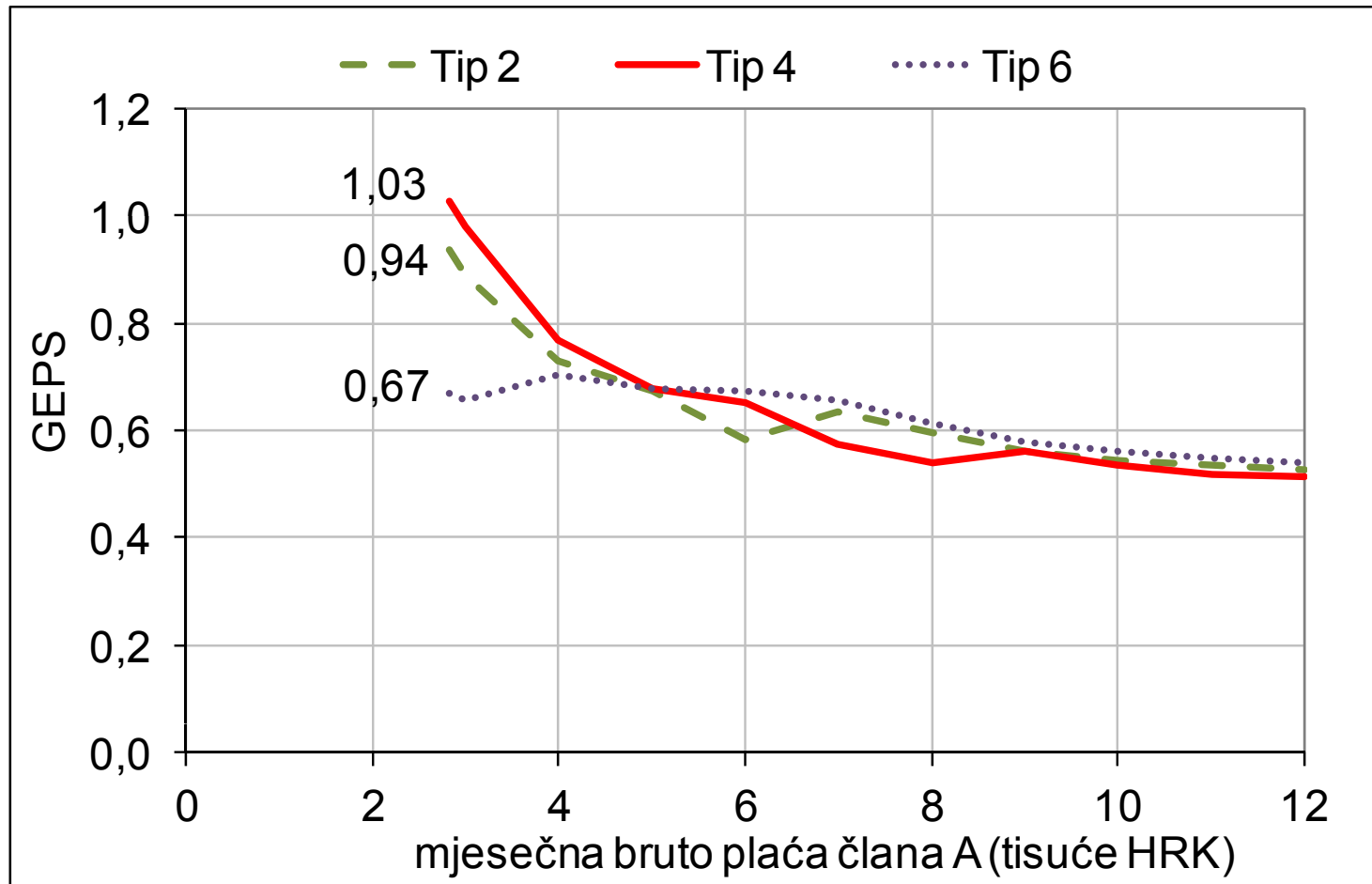
GEPS: Tranzicija člana A iz nezaposlenosti u zaposlenost s punim radnim vremenom

na novom poslu dobiva jednaku plaću kao na prethodnom poslu

Tip 2. Samohrani roditelj s 2 djece

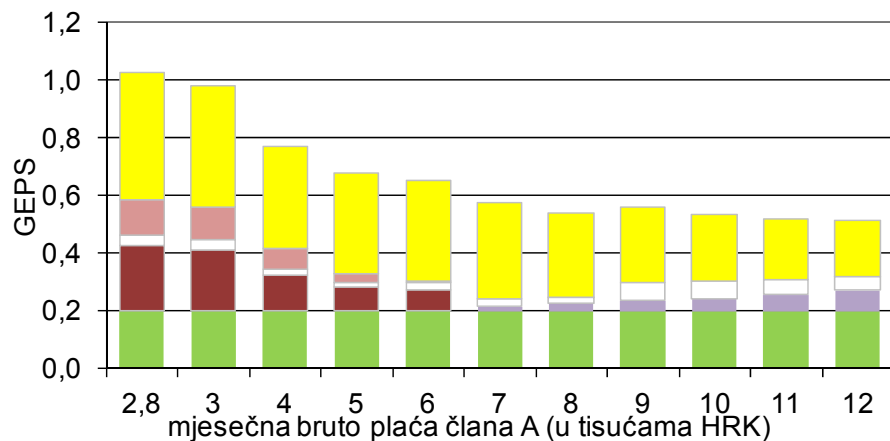
Tip 4. Par s 2 djece - član B ne radi

Tip 6. Par s 2 djece - član B radi

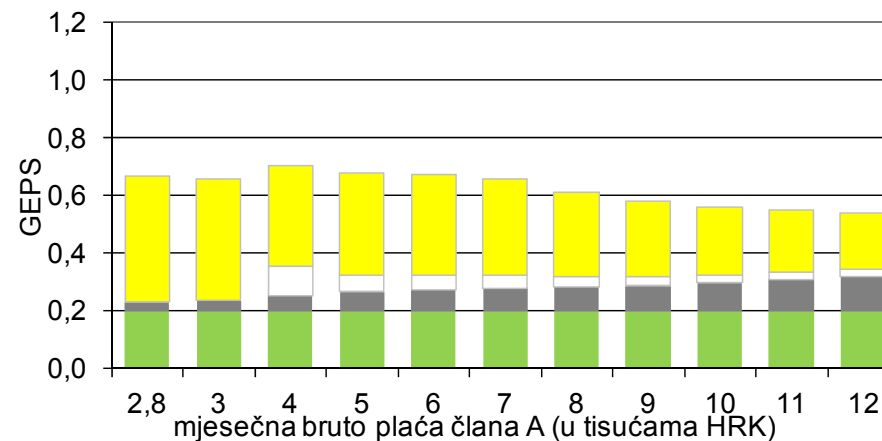

Dekompozicija GEPS-a: Tranzicija člana A iz nezaposlenosti u zaposlenost s punim radnim vremenom

Tip 4. Par s 2 djece - član B ne radi

Tip 6. Par s 2 djece - član B radi

- Doprinosi iz plaće
- Pomoć za stanovanje
- Pomoć za uzdržavanje

- Porez na dohodak
- Doplatak za djecu
- Naknada za nezaposlenost

Zaključci analize granične efektivne porezne stope u Hrvatskoj

Pojava stupica nezaposlenosti (neaktivnosti) je vjerojatnija za obitelji:

- a) u kojima član koji se zapošljava može ostvariti samo nisku plaću,
- b) u kojima nijedan odrasli član ne radi,
- c) s više djece

Mjere za poboljšanje isplativosti rada u svijetu (I)

- U cilju poboljšanja isplativosti rada mnoge zemlje širom svijeta provele su raznovrsne mjere koje se odnose na obveznu aktivizaciju nezaposlenih te uvođenje strožih odredbi o ostvarivanju prava za vrijeme nezaposlenosti i pomoći u sustavu socijalne skrbi.
- U većini zemalja skraćuje se trajanje prava, a njihovo ostvarenje vezuje se uz ponašanje korisnika, odnosno njegovo aktivno traženje zaposlenja i/ili voljnost za sudjelovanje u programima stručnog osposobljavanja, usavršavanja i dokvalifikacije.
- Osim toga, više zemalja je u svoje sustave poreza na dohodak uvelo odbitak od porezne obveze (*Tax Credit*) za zaposlene osobe i njihovu djecu.

Mjere za poboljšanje isplativosti rada u svijetu (II)

- U većini europskih zemalja jasno je usvojen cilj postizanja *isplativosti rada* te uklanjanja stupice nezaposlenosti i siromaštva.
- Na razini EU aktivnosti bi se mogle grupirati na sljedeći način:
- Odbitak od porezne obveze za dohodak iz rada slabije plaćenih osoba uveden je u Belgiji, Francuskoj i Velikoj Britaniji.
- U mnogim je zemljama promijenjen sustav pomoći za vrijeme nezaposlenosti (naknada za nezaposlene i/ili socijalna pomoć) tako da su postroženi uvjeti i/ili smanjeni iznosi pomoći i uvedene čvršće obveze traženja posla (Danska, Njemačka, Francuska, Nizozemska, Austrija).

[Posebice se ističu: Danska (I) ...]

- Nizom reformi pod nazivom '*Flere I arbejde*' (Više ljudi na posao) nastojali su se ostvariti poticaji kako bi nezaposlene osobe započele radno aktiviranje i tražile posao. Snižen je iznos novčane pomoći u sustavu socijalne skrbi za osobe koje nisu bile osigurane za vrijeme nezaposlenosti. Istodobno je omogućeno da primatelji sačuvaju pravo na pomoć čak i ako rade.
- Od 2004. godine provedeno je snižavanje razine socijalne pomoći nakon 6 mjeseci ostvarivanja prava.

[Posebice se ističu: Danska (II) ...]

- U cjelini se pokazalo da je reforma imala pozitivan učinak na intenzivnije traženje posla, pogotovo ako se aktiviranje zahtijevalo u ranom razdoblju nezaposlenosti.
- Nedvojbeno se pokazalo korisnim usmjeravanje mjera aktivne politike zapošljavanja na osobe s najvećim potrebama i s najmanjom zapošljivošću, a ne na one koji bi i bez mjera našli posao na redovitom tržištu rada.

[...i Njemačka (I)]

- Nezaposlenim osobama uvedena neposrednija obveza traženja posla, a nakon siječnja 2005. usvojene su mjere kako bi se pojačao pritisak na nezaposlene da prihvate posao.
- Time je ujedno skraćeno razdoblje u kojem se može ostvarivati naknada za vrijeme nezaposlenosti, postroženi uvjeti za odobravanja pomoći za vrijeme nezaposlenosti, te djelomično uvedeno uključivanje dohotka bračnog druga ili partnera kod izračunavanja iznosa pomoći.

[Njemačka (II)]

- Uvođenje modela ALG II redefinira osobe ne više kao *neaktivne* nego kao *nezaposlene*, a ukoliko aktivno traže zaposlenje povećava im se iznos pomoći, odobrava mirovinsko i zdravstveno osiguranje te poboljšava pristup mjerama aktivne politike zapošljavanja.
- To je time važnije jer korisnici socijalne pomoći ne ostvaruju mirovinsko i zdravstveno osiguranje.

[Razvijenost i dostupnost predškolskog odgoja (I)]

- Potrebno je sustavno unapređivati raspoloživost, dostupnost i kakvoću ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja jer ukoliko roditelji (pogotovo majke u još uvijek tradicionalnim mediteranskim društvima poput Španjolske, Italije i Hrvatske) ne mogu naći smještaj ili platiti jaslice i vrtić za svoju djecu, niti najučinkovitiji sustav poreza i naknada neće biti uspješan u poticanju njihovog zapošljavanja.
- To je izraženije u radnom aktiviranju osoba iz jednoroditeljskih obitelji.

[Razvijenost i dostupnost predškolskog odgoja (II)]

- Prema obilježju *dostupnosti* stanje je osjetno bolje u skandinavskim zemljama (Danskoj, Islandu, Finskoj, Norveškoj i Švedskoj) te u Nizozemskoj i Sloveniji.
- Hrvatska usprkos napretku ima razmjerno lošu pokrivenost djece, posebice mali udio djece u jasličkim i predškolskim programima.

Razvijenost i dostupnost predškolskog odgoja (III)

- Osim otežane financijske dostupnosti za siromašnije jednoroditeljske obitelji, ozbiljni su problemi s neusklađenosti radnog vremena predškolskih i školskih ustanova i radnog vremena roditelja.
- Navedene nepovoljne odrednice predstavljaju značajnu prijetnju hrvatskim nastojanjima na povećanju stopa aktivnosti i zaposlenosti, posebice žena koje još uvijek snose neproporcionalno veći dio brige o djeci.

Zaključci i preporuke (I)

- Konceptualna i tehnička složenost proučavanja isplativosti rada ovisi o materijalnim poticajima ili nepovoljnim utjecajima, ali i o popratnim uvjetima poput raspoloživosti i dostupnosti jaslica, dječjih vrtića, cjelodnevnog školskog boravka za manju djecu i slično.
- Literatura o potrebnom povećanju dohotka da bi se ostvarila isplativost rada nije jednoznačna, ali se najčešće navodi da povećanje dohotka mora biti barem 10%.

Zaključci i preporuke (II)

- Poticaji mogu uvelike pomoći da se savlada obično prisutna inercija ponajviše vezana uz dobro poznavanje sadašnjeg stanja neaktivnosti i nesklonosti prema traženju posla odnosno nepovjerenju prema radnoj okolini.
- Jednom kada se osoba zaposli, inercija joj može pomoći da ostane u svijetu rada pošto je na poslu stekla mrežu poznanika i prijatelja, promijenila svoj stav o radu i nadvladala svoje predrasude i moguću osobnu nesklonost zapošljavanju.

Zaključci i preporuke (III)

- Reforme u mnogim zemljama - posebice SAD-u, Velikoj Britaniji i Danskoj – nedvojbeno ističu da poticaji za rad te pravo i obveza sudjelovanja u mjerama aktiviranja imaju pozitivan motivacijski učinak na traženje posla.
- Time su poboljšana znanja i stručnosti nezaposlenih, znatno povećana njihova zapošljivost i ostvareno zavidno zapošljavanje nezaposlenih osoba.

Zaključci i preporuke (IV)

- Za postizanje veće motiviranosti za rad potrebno je provesti mjere *povećanja dohotka iz rada*, odnosno pojačati razliku između iznosa dohotka iz rada i dohotka od naknada koje se ostvaruju za vrijeme nezaposlenosti i iz socijalne skrbi.
- Raniji pokušaji u većini zemalja u radnom aktiviranju korisnika u socijalnoj skrbi obično su polučili slabije rezultate jer su korisnici pomoći koji bi se zaposlili često gubili pomoć u približno jednakom iznosu koliko su ostvarivali dohotka iz rada, a obično i ne bi zarađivali dovoljno da izvuku svoju obitelj iz siromaštva.

Zaključci i preporuke (V)

- Većina korisnika pomoći u socijalnoj skrbi kada se zaposli, obično može očekivati da će primati tek minimalna primanja ili tek nešto malo veći iznos, zato što ne raspolažu znanjima, stručnostima, sposobnostima i radnim iskustvom.
- Ipak, ako se njihov dohodak iz rada uvećava za određeni iznos ili im se pomoć u sustavu ne ukida stoga što sami nešto zarađuju velika je vjerojatnost da će korisnici i sami biti jako zainteresirani i aktivni da se zaposle.

Zaključci i preporuke (VI)

- U provedenoj analizi stanja u Hrvatskoj vidjeli smo da se odrednice isplativosti rada ne razlikuju bitno u odnosu na stanje u drugim promatranim zemljama po prevelikoj izdašnosti socijalnih prava.
- Gotovo sve osobe (pa i korisnici u sustavu socijalne skrbi) imale bi koristi od zapošljavanja, ali da je ta korist razmjerno mala. Utvrdili smo da postoje slučajevi i tipovi obitelji kada su negativni poticaji značajni, odnosno kada je vrlo visoka granična efektivna porezna stopa.

Zaključci i preporuke (VII)

- U Hrvatskoj su, s obzirom na isplativost rada, ranjive obitelji
 - a) u kojima član koji se zapošljava može ostvariti samo nisku plaću,
 - b) obitelji u kojima nijedan odrasli član ne radi,
 - c) te obitelji s više djece.

Zaključci i preporuke (VII)

- Iskustva jasno pokazuju da se sustave prava (u zapošljavanju, socijalnoj skrbi, doplatku za djecu i drugo) treba proučavati *u cjelini*, a njihove moguće promjene predlagati imajući u vidu i učinke na isplativost rada.
- Primjerice, ako se želi povećati iznos ili duljina primanja novčane naknade za vrijeme nezaposlenosti, tada treba uzimati u obzir djelovanje tih promjena na odrednice isplativosti rada.

Zaključci i preporuke (VIII)

- Vrlo velika razlika u iznosu doplatka za djecu za pojedine dohodovne skupine može potaknuti roditelje da zarađuju manje kako bi ostvarili veći iznos doplatka za djecu.
- Razmjerno izdašni oblici pomoći za radno sposobne osobe čije ostvarivanje nije uvjetovano ponašanjem primatelja s obzirom na aktivno traženje zaposlenja i zadržavanje posla vjerojatno obeshrabruju ulazak u svijet rada.

[

]

Hvala vam na pozornosti!

- Sva pitanja, komentari i drugačiji stavovi dobro su došli.